

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Institutionen för pedagogik och didaktik

Pedagogers syn på lek i skolan - en enkätundersökning

Cajsa Roslund & Anita Sundell

LAU370, Människan i världen III

Handledare: Bibbi Ljungvall

Examinator: Agneta Simeonsdotter

Rapportnummer: HT07-2611-001

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen: 15 hp

Titel: Pedagogers syn på lek i skolan – en enkätundersökning.

Författare: Cajsa Roslund & Anita Sundell

Termin och år: HT 2007

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Bibbi Ljungvall

Examinator: Agneta Simeonsdotter

Rapportnummer: HT07-2611-001

Nyckelord: Lekens betydelse, skola, pedagoger, vuxendeltagande, styrdokument.

Syfte	Vårt syfte är att undersöka pedagogers syn på lekens betydelse i skolans tidigare åldrar. Vi vill också ta del av forskares tankar och teorier kring detta för att fördjupa vår kunskap.
Metod	Enkätundersökning innehållande ostrukturerade frågor
Material	Vi har bearbetat svaren på enkätfrågorna samt relevant litteratur och sammanställt detta.
Resultat	Vår studie visar att pedagogerna anser att leken är viktig. Den är dock inte integrerad i den vanliga undervisningen. I skolans verksamhet använder man lek för att bryta ordinarie undervisning. Vissa färdigheter övas vid speciella tillfällen på ett lekinspirerat sätt. Forskning visar att vuxna bör delta i barnens lek på ett aktivt sätt. Detta är något som inte är vanligt förekommande enligt vår undersökning. Forskning visar även att leken utvecklar många färdigheter hos barn. Leken har genom historien intresserat många som sett på leken från olika perspektiv. Vår undersökning visar att pedagogerna har svårt att knyta några teorier till sitt förhållningssätt gentemot lek.
Betydelse för läraryrket	Genom fördjupad kunskap i ämnet anser vi att man i skolans undervisning bör integrera leken i de vardagliga aktiviteterna. Att kunskapen om lekens betydelse sprids bland verksamma pedagoger, ser vi som nödvändigt, för att en integration skall vara möjlig.

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
2 Syfte och frågeställningar	4
2.1 Syfte	4
2.2 Frågeställningar	4
3 Litteraturgenomgång	5
3.1 Leken i historien	5
3.1.1 Platon	5
3.1.2 De klassiska teorierna	5
3.1.3 Sigmund Freud	6
3.1.4 Donald Woods Winnicott	6
3.1.5 Jean Piaget	6
3.1.6 Lev Semënovic Vygotskij	7
3.1.7 Aleksej Leontiev	8
3.1.8 Daniel Stern	8
3.2 Lek	9
3.2.1 Definition av lek	9
3.2.2 Lekens betydelse	10
3.2.3 Pedagogers deltagande i leken	11
3.2.4 Leken som verktyg i skolan	12
3.2.5 Styrdokument	13
4 Metod	15
4.1 Material	15
4.2 Val av metod och avgränsningar	15
4.3 Urval av målgrupp för enkätundersökning	16
4.4 Bearbetning av data	16
4.5 Studiens tillförlitlighet	16
4.6 Etiska principer	17

5 Resultat	18
5.1 Pedagogers definition av lek	18
5.2 Pedagogers syn på lekens betydelse	19
5.3 Pedagogernas syn på leken som verktyg i skolans undervisning	20
5.4 När leker eleverna enligt pedagogerna	21
5.5 Pedagogernas syn på elevers och vuxnas deltagande i leken	22
5.6 Anser pedagogerna att leken är viktig?	22
5.7 Knyter pedagogerna några teorier till sina svar	23

6 Diskussion	25
6.1 Vad är lek – lekens betydelse	25
6.2 Leken som verktyg i skolans undervisning	26
6.3 Elevers och vuxnas deltagande i lek	28
6.4 Pedagogernas teorier bakom sina svar	29
6.5 Fortsatt forskning	30
6.6 Sammanfattning	31

7 Avslutning	33
---------------------	-----------

Referenser

Bilaga 1: Följebrev

Bilaga 2: Enkät

1 Inledning

Vi är två lärarstudenter som under vår utbildning läst både praktiska, skapande samt mer teoretiska inriktningar som svenska och matematik. Vi tycker att pedagogers förhållningssätt gentemot leken borde medföra att man, inte bara i förskolan utan även i skolan, låter den genomsyra verksamheten samt undervisningen. Leken är en naturlig aktivitet för barnen och bör därför tas till vara som en del i barnens utveckling och inläring.

Under utbildningen har vi upplevt att det talas mycket om leken och dess betydelse i förskolan. Vi har funderat kring vilken funktion leken har i skolan. Lpfö 98 genomsyras av lekens betydelse för barnens utveckling. I Lpo94 nämns leken enbart vid ett fåtal tillfällen i skriften. Under rubriken *Skolans uppdrag* kan man läsa ”Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper” (Skolverket, 2006 sid.6). Detta kan tolkas som att utbildningsdepartementet menar att leken är viktigare i förskolan än i skolan. Vi undrar om pedagogerna påverkas av att styrdokumentet ser olika ut vad gäller lek i de olika verksamheterna. Lindqvist (1996) betonar i sin bok *Lekens möjligheter* att man i förskolan arbetar med en strävan efter fria och självständiga människor, medan det i skolan handlar om att återskapa kunskap. Hon anser att Lpo 94 är ämnesinriktad och innehållet i skolans lektioner styrs av vuxna.

Johansson & Pramling – Samuelsson refererar i sin monografi *Lek och läroplan* till den norske forskaren Germeten. De skriver ”Lek i skolan relateras ofta till en metod för lärande, medan leken i förskolan anses ha ett värde i sig ” (2006, sid.166). Detta är något som vi tydligt känner igen från våra olika VFU-perioder i skolan. Det vi har uppmärksammat är att lekens plats i skolan oftast är under raster. Om lek förekommer under lektionstid är den oftast lärarstyrd som en bestämd aktivitet eller ett avbrott i den ordinarie undervisningen.

Vi vill i denna uppsats undersöka pedagogers syn på lekens betydelse i skolans tidigare åldrar. Vi undrar om pedagogens förhållningssätt påverkar val av metoder, om leken används medvetet som ett verktyg som kan stödja elevers utveckling och lärande. Genom en enkätundersökning som vi riktat till pedagoger verksamma i skolans tidigare åldrar vill vi undersöka detta.

Vi har i denna uppsats valt att använda ordet pedagog. Vi innesluter lärare, förskollärare samt fritidspedagoger under detta ord.

2 Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Vårt syfte med denna uppsats är att undersöka pedagogers syn på lekens betydelse i skolans tidigare åldrar. Vi vill också ta del av forskares tankar och teorier kring leken för att fördjupa vår kunskap.

2.2 Frågeställningar

De frågeställningar vi vill finna svar på är:

- Anser pedagogerna att leken är viktig – i så fall varför?
- Används leken för att stödja elevens utveckling – vilken betydelse har leken?
- Använder pedagogerna leken som ett verktyg i skolan – i så fall när och hur?

3 Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången tar vi upp följande: Under rubrik 3.1 redogör vi för det vi tyckt vara relevant, i den litteratur vi tagit del av, i förhållandet till uppsatsens syfte. Vi vill också ge en bild av vad man historiskt ansett om leken. Vi tycker det är viktigt att behandla hur sättet att se på lek har utvecklats genom tiderna, detta för att skapa en förståelse för att leken är viktig.

Under rubriken 3.2 redogör vi för vad nutida forskare anser om lek. För att förstå vad lek kan vara har vi valt att utifrån våra litteraturstudier beskriva olika definitioner av lek. Vi skriver också om vad leken, enligt forskare, har för betydelse för barns utveckling och lärande. Slutligen redogör vi för det forskare anser om vuxnas deltagande i barns lek samt om möjligheten att använda sig av leken som ett verktyg i undervisningen.

3.1 Leken i historien

På frågan vad lek är finns inget entydigt svar. Enligt Hägglund (1989) har stora tänkare och forskare genom tiderna definierat lek på olika sätt. Beroende på hur samhället ser ut, vad som är viktigt under vissa tidsepoker, har man fokuserat på olika saker kring leken och dess betydelse för dess utövare. Samma lek kan tolkas på flera sätt av forskare beroende på vad det är man tittar efter. Många är de som funderat kring leken och dess betydelse. Forskarna ser olika saker beroende på vilken vetenskap det är de jobbar med. Även om forskarna tittar på olika saker i leken finns det dock en sak alla är överens om och det är hur viktig leken är för människan (*ibid.*).

3.1.1 Platon

Filosofen Platon, som levde i antikens Grekland för 2300 år sedan, poängterade redan då hur viktig leken är. Han menade att ”leken måste vara grundläggande i all utbildning” (Hägglund 1989, sid. 5.) Att man lär bättre genom lek och lustfyllda aktiviteter istället för att plågas och tvingas är något som Platon konstaterade för länge sedan. Frågan blir ju då hur väl detta tagits tillvara i skolans pedagogiska utformning genom tiderna. Använder sig dagens pedagoger, verksamma 2300 år efter det att Platon konstaterat lekens enorma betydelse, av detta som ett verktyg för ett lustfyllt och roligt sätt att lära? (*ibid.*).

3.1.2 De klassiska teorierna

Leken började studeras metodiskt av forskare under senare delen av 1800-talet. Lekens mening, betydelse och drivkraften bakom lekarna var sådant man utvecklade teorier kring. Under denna tid utvecklades det som man idag kallar *de klassiska teorierna*. Nedan följer en kortfattad beskrivning av dessa teorier och deras främsta förespråkare (Hägglund, 1989).

- Kraftöverskottsteorin utvecklades av Spencer, brittisk psykolog och filosof. Han ansåg att man leker för att kroppen behöver göra sig av med överskottsenergi. Han ansåg också att all konstnärlig verksamhet grundar sig i leken (*ibid.*).
- Rekreationsteorin, som förespråkades av två tyskar, Lazarus och Steinthal, är den av de klassiska teorierna som förekommit i minst utsträckning. Den går ut på att man genom lek samlar kraft när man ätit trött, istället för att vila sig så leker man (*ibid.*).

- Övningsteorin, som en tysk psykolog vid namn Groos utvecklade, innebär att man genom leken tränar sig för framtiden, man tränar sig för vuxenlivet (*ibid.*).
- Rekapitulationsteorin förespråkades framförallt av den amerikanske barnpsykologen Hall. Enligt denna teori leker barnet med en drivkraft som är medfödd och genom leken kan barnet upprepa hela mänsklighetens historier (*ibid.*).

Även om dessa teorier idag anses förlegade är det de som utgjorde ett första försök att vetenskapligt hitta förklaringar som talar om varför människan leker. Dessa teorier har påverkat efterkommande forskare och deras arbeten. Även mer moderna leketeoriker har till viss del påverkats av dessa teorier (*ibid.*, kap. 3).

3.1.3 Sigmund Freud

Sigmund Freud, som var en österrikisk läkare och neurolog, kom i början av 1900-talet att intressera sig för människans psyke. Han använde sig av leken som referent. Detta ledde till att han utvecklade lekteorier som kom att användas mycket inom terapin. Freud ansåg att barn genom leken kan bearbeta händelser man varit med om och på så sätt kan man ”lösa upp psykiska knutar” (Hägglund 1989, sid. 16). Enligt Freud använder barnet leken för att bearbeta olika känslor, leken är *ångestreducerande*. Vidare menade Freud att barnet leker tills det fått ett utvecklat ego. När egot utvecklats tar andra aktiviteter över och därmed avtar barnets lekande (Knutsdotter-Olofsson 2001). Den psykoanalytiska lekteorin har senare utvecklats i olika riktningar men utgår från Freuds teorier (Hägglund 1989).

3.1.4 Donald Woods Winnicott

Donald W Winnicott (2003) var en brittisk barnläkare och psykoanalytiker som var verksam under 1900-talet fram till sin död 1971. En av Winnicotts mest kända teorier handlar om relationen mellan barn och mamma och *övergångsområdet*. Detta område/objekt kan vara en snuttefilt, napp eller liknande som i barnets fantasi företräder mamman. Området som av Winnicott kallas för det potentiella rummet, är utanför barnet men barnet har genom sin fantasi kontroll över det. Denna kontroll utvecklas och uttrycks genom leken (*ibid.*).

Övergångsområdets innehåll förändras under barnets uppväxt till andra fenomen, ofta kulturella och kreativa, som alla har leken som grund. Som vuxen kan detta märkas genom att man njuter av ett visst klassiskt stycke eller en viss tavla. Winnicott ansåg att om man i terapisituationer märker att en patient inte kan leka är det terapeutens sak att lära patienten detta (*ibid.*).

3.1.5 Jean Piaget

Jean Piaget, schweizisk biolog, började på 1920-talet att intressera sig för hur människan tänker, hur tankarna ”uppkommer och utvecklas” (Hägglund 1989, sid. 30). Hans teorier har haft stort inflytande på efterföljande pedagoger och forskare. Piaget var inte intresserad av leken i sig men kom att studera den mycket eftersom han såg att leken påverkade tankens utveckling. Piaget var biolog och detta medförde att han lånade olika modeller och begrepp från detta område i sin forskning (*ibid.*).

Tre begrepp som är viktiga i Piagets teorier är ”assimilation, ackommodation och adaptation” (*ibid.*, sid. 30). Med assimilation menar Piaget att människan tar in olika intryck från omvärlden som vi sedan gör om så de passar oss själva, ”man anpassar världen till sig själv” (*ibid.*, sid. 31). Leken ser Piaget som en viktig form av assimilation. Det är genom leken

barnet utvecklas. I leken kan man prova sina olika erfarenheter och det man upplevt, så att det som hänt kan bli begripligt för barnet (*ibid.*).

Med ackommodation menar Piaget det motsatta, att man själv anpassar sig efter omvärlden. Detta kan t.ex. innebära att man imiterar olika beteenden som man ser omkring sig, ”det är hela tiden frågan om en aktiv process” (*ibid.*, sid. 31). Trots att dessa begrepp är varandras motsatser förutsätter de varandra eftersom det är dessa beteenden som påverkar ”barnets kognitiva anpassning (adaption) till omvärlden” (Knutsdotter-Olofsson 2001, sid.141).

Den utvecklingsteori Piaget utvecklade är strikt indelad i tre stadier, ”det sensomotoriska stadiet, de konkreta tankeoperationernas stadium, det formellt operationella stadiet” (Hägglund 1989, sid. 32). Piaget betonar i sin teori att dessa stadier alltid följer varandra i denna ordning. Oavsett ålder kommer man alltid in i stadierna i samma ordning. Piaget betonar också att utveckling sker genom att man tar ett steg i taget, man kan inte gå vidare till nästa steg förrän man är klar med det förra (*ibid.*).

Från födseln till två års ålder varar det *sensomotoriska stadiet*. Under detta stadie utforskar barnet främst sin egen kropp. Vid fyra månaders ålder börjar barn, enligt Piaget, leka. Detta gör de genom att utforska världen omkring sig på ett energiskt och medvetet sätt. I detta stadie ägnar sig barnet åt övningslek, det leker med olika föremål som det kastar iväg, stoppar i munnen och så vidare. När barnet kommer in i tvåårsåldern kan det börja använda sig av symbollek. Detta inträffar samtidigt som tankeutvecklingen kommer in i ett nytt stadium. Mellan två och elva års ålder befinner sig barnet i detta stadium, som Piaget kallar, de *konkreta tankeoperationernas stadium*. Nu kan barnet börja göra saker på låtsas, det kan föreställa sig tid och rum som inte är närvarande. Ett exempel på hur dessa två stadier skiljer sig åt kan vara hur ett barn i första stadiet leker med till exempel en pinne, man smakar på den, slår och bankar med den. När barnet kommit till andra stadiet kan det låtsas att pinnen är något annat, den blir kanske en häst i leken. Genom rollekar vidgar barnet sin syn på omvärlden. Man ser på världen ur ett annat perspektiv än sitt eget. Regellekar får en större betydelse när barnet går vidare i sin utveckling. Enligt Piaget tvingas man under regelleken att förstå att alla andra har en egen vilja, man måste lära sig att anpassa sig efter andra och inse att det inte alltid är en själv som har rätt. När barnet har anpassat sig till omvärlden behöver det enligt Piaget inte längre använda sig av symbolleken, det förstår verkligheten ändå. När barnet kan tänka abstrakt och självständigt dra slutsatser, något som utvecklas från 11 års ålder, behövs inte längre några lekar för utvecklingens skull. Detta stadium som pågår från elva års ålder till vuxen ålder kallar Piaget för de *formella tankeoperationernas stadium* (Hägglund 1989).

3.1.6 Lev Semënovic Vygotskij

Vygotskij(2001) levde i dåtida Sovjetunionen under tidigt 1900-tal. Han var en viktig nytänkare för sin tid, inom sovjetisk psykologi. Vygotskij blev också, enligt Lindqvist (1997), en förgrundsgestalt inom kulturhistorisk lek teori. Lindqvist beskriver den kulturhistoriska teorin som sambandet mellan individ och omgivning, den betonar tre begrepp, historisk, kulturell och social. Dessa begrepp ”karaktäriserar den mänskliga utvecklingen” (*ibid.*, sid. 14).

Vygotskijs texter och tankar blev kända först långt efter hans verksamma tid. Detta för att man i dåtida Sovjetunionen förbjöd hans texter. I Sverige nämns Vygotskij inom pedagogiken oftast i samband med det sociokulturella perspektivet. Anledningen till detta är Vygotskijs tankar kring hur barn utvecklar sin förmåga. Vygotskijs utvecklingsteori går ut på att man kan

befinna sig i olika utvecklingszoner. Avståndet mellan zonerna beror på vad man själv kan prestera och vad man kan prestera med hjälp av, stöd från, en lärare, en kamrat etc. Vygotskij anser att man utvecklas kunskapsmässigt då man kontinuerligt utsätts för lite svårare prövningar. Man går från punkt a till punkt b med hjälp av sin mästare genom exempelvis kommunikation och fysiska redskap. I början kan det hända att man härmar det som ens mästare gör, sedan göra man det tillsammans med mästaren och till sist alldeles själv (Bråten m.fl. 1998, kap 5).

Detta återspeglas även i Vygotskijs idéer där han beskriver hur barnet utvecklar sin förmåga i estetiska ämnen. Här är dialogen, kommunikationen med den vuxne (mästaren) en nödvändighet för lärande. Vygotskij pekar på två grundläggande typer av handlingar, reproduktiv samt kreativ (Vygotskij 1995, kap.1), Vygotskij anser att vi utvecklas genom våra tidigare erfarenheter.

”Hjärnan är inte bara ett organ som bevarar och reproducerar våra tidigare erfarenheter, den är också ett organ som kombinerar, som kreativt bearbetar och skapar nya situationer och ett nytt beteende av element ur dessa tidigare erfarenheter” (*ibid.* sid. 13).

Detta citat visar på vikten av att både reproducera och skapa nytt. Det är genom erfarenheterna de nya tankarna kommer. Erfarenheter skapar man överallt, i hemmet, i klassrummet, i matsalen, på rasten osv. Vygotskij menar att det är nödvändigt att vidga barnets erfarenheter om vi ska lägga en bra grund för deras skapande verksamhet (*ibid.*).

3.1.7 Aleksej Leontiev

Leontiev studerade tillsammans med Vygotskij. Leontiev är inte lika känd i Sverige som Vygotskij. Vi vill ändå nämna Leontiev eftersom han tog vid då Vygotskij dog i tidig ålder.

Leontiev (1986) berör begreppet interiorisering. Detta är en process där yttre objekt omvandlas till inre objekt, på det mentala planet, från handling till tänkande. Leontiev menar att människans medvetande framkallas, produceras - av samhället. Han utvecklar även begreppet med att anse att det yttre inte förflyttas till det inre medvetandeplanet utan bildas i en ny process (*ibid.*).

Leontiev (1986) berör även hur personligheten växer fram hos en människa. Detta börjar redan i relationen mellan barn och moder då föremålen får en stark betydelse. Leontiev menar att barnet växer och förstår mer av sin omvärld med hjälp av sakerna i dess närvaro samt de vuxnas relation till dessa. Winnicotts (2003) idéer kring övergångsobjekt är i samklang med Leontievs.

3.1.8 Daniel Stern

På senare tid har Daniel Sterns forskning om spädbarn uppmärksammats, hans idéer om samspelets betydelse för barns utveckling intresserar både psykologer och terapeuter. Stern (2000) som ursprungligen kommer från USA är psykoanalytiker och läkare, numera verksam i Schweiz. Folkman (2000) beskriver Sterns teori om de fem själven. Denna teori kan kanske hjälpa vuxna som möter barn att förstå barnens behov och också förstå vad det är barnen behöver av de vuxna. Stern anser att vi inte lägger utvecklingsperioderna bakom oss utan att vi tar dem med oss för vidare utveckling genom hela livet. Denna syn ger hopp om att en utveckling kan pågå hela livet, det är inte i en särskild fas man måste lösa vissa frågor (*ibid.*).

Det Stern betonar i sin teori, om de fem själven, är barnets egen upplevelse. Han ”talar om självutveckling istället för jagutveckling” (Folkman, 2000, sid. 24). Ett nyfött barn upplever att det finns till, det är medvetet om sig själv. ”Därefter utvecklas sociala relationer och självupplevelser steg för steg och lägger nya former av självmedvetande till de gamla” (*ibid.*, sid. 24). Folkman liknar Sterns teori vid att man som barn ordnar olika rum efter sina upplevelser. Man gör i ordning rum för rum och den färdiga boningen består av minst fem rum. I tur och ordning har barnet upptäckt, ”omvärlden, sig själv och den andra, ömsesidigheten, språket, reflexionen och berättelsen om sig själv” (*ibid.*, sid. 24). Sterns teori kan ses som en utgångspunkt att använda sig av när man möter barn och deras olika behov (*ibid.*).

3.2 Lek

I vår frågeställning undrar vi om pedagogerna anser att leken är viktig och i så fall varför, om leken används för att stödja elevens utveckling och lärande samt om man använder leken som ett verktyg i skolan. Under rubrikerna 3.2.1 till 3.2.4 redogör vi för aktuell forskning kring detta. Genom att bearbeta relevant litteratur har vi fördjupat våra kunskaper i ämnet. Vi har även läst styrdokumenterna med fokus på det som står skrivet angående lek i dem, detta skriver vi om under rubrik 3.2.5.

3.2.1 Definition av lek

Pramling-Samuelsson och Asplund-Carlsson (2003) refererar till en engelsk uppslagsbok innehållande 116 definitioner av ordet lek. Författarna menar att definitionen av lek genom tiderna mest handlar om den lek som barn sysselsätter sig med. Att leka är något man ägnar sig åt när man har slutfört det som anses viktigare, som exempelvis att arbeta eller lära sig. När man tidigare studerat leken har man inte tittat på den som ett eget begrepp utan som ett bidragande verktyg för lärande (*ibid.*).

Winnicott (2003) anser att människan måste leka för att må bra. ”Lekande befrämjar utvecklingen och därmed hälsan; lekande leder fram till grupprelationer; lekande kan vara en kommunikationsform i psykoterapi; och till sist har psykoanalysen utvecklats som en högst specialiserad form av lekande som gagnar kommunikationen med en själv och andra” (*ibid.*, sid.74).

Vygotskij (1995) säger att grunden till barns skapande finns i leken. Här tolkar barnet sina upplevelser, dramatiserar, förvandlar dem så att de framhäver det typiska. Lek och berättelse hör ihop. Det som är typiskt i fantasiprocessen finns också i leken (*ibid.*).

Knutsdotter-Olofsson (2001) skriver att de flesta forskare verkar vara överens om att det inte är produkten som är det viktiga när barn leker utan det är själva processen, ”medel dominerar över mål” (*ibid.*, sid.13). Det är den inre lusten som styr, belöningen är själva leken. För att veta om det barnen gör är lek eller inte så bör man fråga dem. Det är bara de som vet vad det de gör. ”Dockan kan tvättas därför att den är smutsig eller för att man leker att den är smutsig” (*ibid.*, sid.16).

Johansson & Pramling – Samuelsson (2006) skriver att ”barns lek och lärande har sin specifika karaktär och stil, beroende på barns specifika erfarenheter i olika sammanhang och livsfaser och dessa är involverade i barns lek och lärande” (*ibid.*, sid.16).

Vuxnas syn på lek skiljer sig i stort med barnens. I barnens värld vävs allt samman medan man i den vuxna världen mer skiljer på saker och ting, var sak på sin plats. Leken får inte så stor plats i den vuxnes liv utan förpassas till exempelvis byggande av tågbanor med barnen eller att lägga pussel (*ibid.*).

3.2.2 Lekens betydelse

Lillemyr (2002) skriver om leken och dess kännetecken. Han poängterar att leken är en viktig aktivitet då den motiverar, engagerar och fyller en viktig funktion för barnens lärande och sociala utveckling (*ibid.*) Knutsdotter-Olofsson (2001) skriver att den lek som betyder mest för ett barns allsidiga utveckling är låtsasleken. Hon har sammanställt vad andra forskare och teoretiker skrivit i ämnet, sådant som pekar på fördelar med leken och dess betydelse för utvecklingen hos de som utövar den. När barn leker tar de sig an olika roller, man låtsas vara någon annan. Genom att vara någon annan på en annan plats kan man bearbeta händelser man varit med om. Om barnet varit med om traumatiska händelser kan det genom att upprepa känslan i leken göra den hanterbar för sig själv. ”Vid djup sorg, vid besvikelse och skräck får själen lättnad och hugavvarelse när man får uttrycka sig” (*ibid.*, sid.109), något som barn gör via leken (*ibid.*).

Knutsdotter-Olofsson (2003) skriver om att barn genom låtsaslek tränar sig på att föreställa sig saker. Genom leken tränar man sig på att skapa inre bilder, något som man behöver när man i skolan skall läsa och uppleva det som läses genom egna bilder och även när man skall lyssna på sin lärare och skapa egna bilder av det som sägs. Att vara påhittig och kreativ är också förmågor som tränas genom leken. Ofta använder man material som får bli något annat än det egentligen är. Detta kräver inlevelseförmåga och fantasi av dem som deltar. Att planera och hitta på lekar är viktig träning för barns utveckling. Har man upplevt något kan man vid senare tillfälle återuppleva det genom leken, något som kräver att man minns och har förmågan att återskapa det man varit med om (*ibid.*).

Att kunna hantera sina känslor är viktigt för alla. Genom leken kan barnen träna sig på att hantera olika känslor. Man kan träna sig på känslor som skräck, aggressivitet och rädsla genom att leka att man är farlig eller rädd och på så vis kan man lära sig att hantera det man känner i olika situationer (*ibid.*).

För att kunna delta i leken behöver man kunna kommunicera med de andra som deltar. Olika begrepp befästs genom lek och barnet som medverkar är ”författare till berättelsen, regissörer, skådespelare och auditorium” (*ibid.*, sid.134). ”Ingen sysselsättning ger barn social kompetens såsom leken” (*ibid.*, sid.35). Om man skall kunna delta i lek med andra måste man rätta sig efter de regler som ställs. För att leka måste man också kunna samarbeta, kompromissa, lyssna på andra och vänta på sin tur. Detta är sådant barn tränar sig på genom sina olika lekar (*ibid.*).

Knutsdotter-Olofsson (2003) skriver att lekens betydelse inom ovanstående områden finns väl dokumenterad i forskning. Hon hävdar att det bästa med leken är att man faktiskt lär sig att leka. ”Har du lärt dig att leka har du hela livet tillgång till många världar” (*ibid.*, sid. 136). Att träna upp sin fantasi, kunna göra inre bilder tydliga och kunna gå in i leken, in i andra världar är något som barn lär sig genom lek, som man har med sig genom hela livet. När verkligheten är trist och grå kan man dagdrömma och fantisera. (*ibid.*).

3.2.3 Pedagogers deltagande i leken

Lindqvist (2002) skriver att barn vill ha vuxna som lekkamrater. Då kommer de vuxna på samma nivå och barnen blir inte styrda av de vuxnas regler. Johansson & Pramling-Samuelsson (2006) menar dock att detta sker i liten utsträckning och att barnen klarar av att leka på egen hand. Har barnen lärt sig att man som vuxen inte leker utan övervakar? I Knutsdotter-Olofssons (2003) bok kan man läsa om forskning som visar på hur avgörande vuxnas deltagande och förhållningssätt till leken är för hur den utvecklas i samhället och hos barnen. ”Undersökningen visar att den nedärvda förmågan att leka måste ha en viss stimulans från de vuxnas sida för att utvecklas” (*ibid*, sid. 120). Vidare skriver hon om att de teorier som länge influerat den svenska förskolan gått ut på att man inte skall störa barnen i deras lekar, den vuxne skall hålla låg profil och endast ingripa när konflikter uppstår.

Knutsdotter- Olofsson (2003) skriver om hur man genom vuxendeltagande i leken kan få alla barn att delta, även de som i vanliga fall står utanför. Hon poängterar att det är viktigt att vuxna är medvetna om att det finns barn som behöver stöd och hjälp för att kunna delta i olika lekar. För att barnen skall kunna utveckla sina lekar behöver de guidning av en lekfull, delaktig vuxen som kan visa dem hur man kan agera i olika typer av lekar. Det är de vuxna som visar vägen in i leken. Barn behöver känna stödet från en vuxen, när barnen leker ensamma kan det ibland räcka att den vuxne finns i närheten. Även Lillemyr (2002) betonar att den vuxnes förhållningssätt till leken är av betydelse. Detta för att den vuxne ska kunna vara en positiv förebild i leken för barnen. Hangård-Rasmussen (1988) skriver att det är viktigt att vuxna som leker med barn inte ska anstränga sig att leka som ett barn. Händer detta blir barnet, enligt Hangård-Rasmussen, irriterad och den vuxne utesluts från leken.

För att barn skall kunna bearbeta allt de upplever behöver de en vuxen som finns till hands, som kan hjälpa till att exempelvis fixa i ordning material som behövs för att man skall kunna leka varuhus, sjukhus etc. När detta sedan är ordnat flyter leken på av sig själv. Knutsdotter – Olofsson (2003) påpekar vikten av att det finns vuxna som kan hjälpa barnen att få en överblick över de händelser de är med om, något som bäst sker genom dramatisk lek.

Att vuxna visar respekt för leken är viktigt eftersom detta medför att barnen förstår att deras lek är betydelsefull. ”Lekförmågan finns som en enorm möjlighet hos varje barn. Den vuxne kan bejaka den, stimulera den och tillåta den att utvecklas till välsignelse för barnets allsidiga utveckling” (*ibid*, sid. 123). Lillemyr (2002) poängterar vikten av att den vuxne är medveten om att man bör vara lyhörd och visa respekt för barns olika lekar.

Alla barn föds med förmågan att kunna leka skriver Knutsdotter- Olofsson (2003). Men det är i samspelet med vuxna denna förmåga utvecklas. För de flesta vuxna är det naturligt att man leker med barn, man hittar på ramsor, leker tittut osv. Som vuxen ger man då signaler till barnet som talar om att detta inte är på riktigt, det är en lek-man låtsas. Det finns många orsaker till att barn inte leker. En orsak är att leken kräver trygghet. Är ett barn otryggt vågar det inte ge sig in i leken eftersom det inte vill eller vågar lämna verkligheten. Att barn inte kan leka kan bero på oro men också på oförmåga, man saknar erfarenhet och vet då inte hur man skall göra. För barn som inte lärt sig att leka är det svårt att skilja på lek och verklighet, man förstår inte leksignalerna. Andra orsaker till att barn inte leker ”kan vara att de inte behärskar de sociala lekreglerna” (*ibid*, sid. 84). Man behöver vara socialt skicklig för att kunna delta i leken (*ibid*).

”Det är den vuxnes ansvar om barn leker, hur barn leker och vad barn leker” (*ibid*. sid. 111). Miljön, de vuxnas inställning, har betydelse för hur barnen leker. Stimulerar miljön till lek

utvecklas leken och blir mer komplicerad. ”Till stor del bestämmer miljö, atmosfär och material hur många barn som sällan leker” (Knutsdotter- Olofsson 2001, sid 95). Den vuxne kan genom eget deltagande i leken locka in barn så att de vågar delta. En vuxen som är med kan skydda och stödja barnen i olika lekar. Genom en vuxens deltagande kan maktstrukturer ändras, utestängda barn kan delta och lekovana barn kan få lekträning. ”Det sociala utbytet är mer harmoniskt och produktivt när de vuxna deltar med barnen och när de stöder dem mer än bestämmer över dem” (*ibid*, sid 97). Dagens stora grupper kan göra det svårt för personalen att få tid att gå in i barnens lek. Dramatiseringar av olika slag kan då vara ett lika bra alternativ. Att samla större grupper och göra olika dramatiseringar kan hjälpa barnen att träna upp fantasi, påhittighet, låtsasförmåga, rollteknik, turtagning och samförstånd.

”I de fall då lärandets form och innehåll är i förgrunden för lärande, förefaller de lekfulla inslagen vara underordnade lärande. Leken fungerar då ofta instrumentellt, som en metod för lärande och ger begränsat utrymme för de specifika erfarenheter vi har granskat. Då lekens form och innehåll bildar figur för lärarna blir lärande ofta underordnat, och sker mot bakgrund av leken.”

(Johansson & Pramling – Samuelsson, 2006 sid. 55)

Författarna nämner olika samspel mellan lek och lärande, explorativa, berättande och formbundna. I det första samspelet, det explorativa, vill pedagogerna skapa möten mellan lek och lärande. Barnen tar initiativ som lärarna följer, stödjer och utmanar. Dock kan pedagogerna skapa situationer med olika lösningar. Detta skapar kontroll och en viss strategi kan utarbetas hos pedagogerna. I det andra samspelet, det berättande, vävs det lekfulla berättandet och lärandet ihop. Pedagogerna kan initiera en berättelse som bygger kring barnens lek eller liknande. Pedagogerna kan styra berättelsen och föra in verkligheten eller hålla sig till barnens fantasivärld. Vanliga exempel på detta är läkarmottagning och bondgård. Det tredje och sista samspelet är det formbundna. Här rör det sig om traditionellt lärande. Pedagogerna sätter lärandet i första hand vilket gör att utrymmet för barnens fantasi, kreativitet och lek inskränks. Detta behöver inte vara något som görs avsiktligt av pedagogerna det sker automatiskt då pedagogen siktar in sig på uppgiften och lärandet (*ibid*.).

3.2.4 Leken som verktyg i skolan

Redan från födseln visar människan att hon är en kommunikativ varelse. Hon tar initiativ och svarar på både verbal och fysisk kommunikation (Säljö, 2000). ”Det är genom att höra vad andra talar om och hur de föreställer sig världen, som barnet blir medveten om vad som är intressant och värdefullt att urskilja ur den mängd iakttagelse som man skulle kunna föra i varje situation” (*ibid*. sid. 37). Lärande kan ses som kommunikation mellan pedagog och elev samt elever emellan. Lärandet bör också ske genom lust och engagemang. Då barnen finner lust och engagemang i sin lek borde lekens värld vara en källa till lärande (Johansson & Pramling – Samuelsson 2006).

Lindqvist (1990) menar att det är i leken som tänkandet utvecklas. Genom rollekar och verklighetslekar ges dessa situationer en ny och okänd mening. Barnet kan i lekens stund skilja mellan betydelsen av föremålet man leker med och betydelsen av den konkreta situationen. ”Lekaktiviteten är tänkandet skilt från objekten och handlingarna och kommer snarast från idéer än från ting” (*ibid*. sid. 5). Enligt Lindqvist är språket en ”medierande process för tänkandet” (*ibid*. sid. 6). Hon anser att leken inte handlar om symbolik, så som Piaget ansåg (se ovan) utan om betydelser. Språket utgör medvetandet vilket förenklas av

orden som sedan skapar ordbetydelse. Det är detta som skapar symbios mellan språk och tanke. Även Vygotskij (2001) anser att begrepp uppstår ur sammanföring av bilder och samband ur barnens tänkande och erfarenheter, genom att använda språket, ordet som artefakt.

Det lekpedagogiska arbetssättet är något som Lindqvist (1996, 2002) tar upp i flera av sina texter. Här använder pedagogerna de skapande ämnenas metoder medvetet, i ett tematiskt arbetssätt, där de olika konstformerna stöder varandra. Kunskapssynen bakom arbetssättet stödjer sig på Vygotskijs (1995) teorier kring reproduktion och nyskapande, fantasi och kreativitet. Lindqvist (1996) menar att med leken i centrum kan både vuxna och barn tillsammans "bli medvetna om världen genom att skapa fiktiva och hanterbara världar" (*ibid.* sid. 81). Exempel på lekpedagogik som förekommer i dagens skola är temaarbeten av olika slag, här kopplar man samman teoretiskt arbetssätt med praktiskt. Lindqvist (2002) berör bl.a. det gestaltande arbetssättet där lek, drama och teater vävs samman, här finns många likheter med barnens egen lek, det utvecklar sig till en rollek. "Leken bör ses som en tolkning av det som barn är med om, något som skapar mening" (*ibid.*, sid.59). Lillemyr (2002) pekar på vikten av lek i skolans tidigare åldrar. Skapande aktivitet, experiment, upplevelser och undersökningar gör att barn lära sig på ett variationsrikt sätt. Detta gör att man kan använda leken som en lärandemetod.

I Johansson & Pramling – Samuelssons (2006) undersökning, där de undersöker mötet mellan lärare och barn i förskola och skola, framkommer att pedagogerna i skolklassen arbetar med att "integrera samhället i lek och att skapa autentiska och inspirerande lekkontexter" (*ibid.*, sid.114). Detta skapar kreativa och lekfulla former för lärande. Pedagogerna tar en aktiv roll i lekandet/lärandet och blir medlekare. Här spelar inomhusmiljön en stor roll. I skolan finns det ofta rum med autentiska lekmiljöer som exempelvis affär och café. Lindqvist (2002) menar att skolan måste bjuda in till lek. Klassrum ska inte vara inredda efter vuxnas ideal utan ska bygga på barns lek och vad den behöver.

"Lek och lärande är oskiljbara i barns värld och borde därför också vara det i pedagogik för tidigare åldrar, eftersom barn från livets början är lekande lärande individer som är riktade mot sin omvärld för att försöka erövra en förståelse och ett kunnande i denna."

(Johansson & Pramling – Samuelsson 2006, sid.24)

Författarna anser att man genom att lyfta fram barnens intressen och genom att ta in deras egen omgivning och upplevelsemiljö i klassrummet kan en positiv lärandemiljö skapas. Pedagoger kan antingen ha lek och lärande i förgrunden respektive bakgrunden, samspelet är beroende av pedagogens öppenhet för lekens och lärandets form. Pedagogerna bör vara uppmärksamma på att de själva är en del av barnens bildningsprocess. Detta kan ske genom att man som pedagog skapar en dialog där det lekfulla får ta plats och utvecklas (*ibid.*).

3.2.5 Styrdokument

I Lpo94 (Skolverket 2006) kan man läsa att leken är viktig för barn i skolans tidiga åldrar. Det är inte leken som står i fokus utan den ses som en metod att tillägna sig kunskap genom. När man i Lpo 94 skriver om lek i skolan kopplas den alltså samman med lärande.

”Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper” (*ibid.* sid.6).

I den nya reviderade upplagan av Lpo94 nämns skapande arbete och lek tillsammans.

”Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen” (*ibid.* sid.5).

Vidare under rubriken *Den enskilda skolans utveckling* (*ibid.* sid.7) kan man läsa om vikten av att verksamheten ständigt utvecklas för att man skall uppnå de mål som ställs. Här poängterar man att personalen i skolan skall samarbeta med elever och föräldrar för att på bästa sätt hitta arbetsmetoder som främjar elevernas utveckling och lärande.

”Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot uppställda mål. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.” (*ibid.* sid.7)

4 Metod

4.1 Material

Vi har läst litteratur som handlar om lek och dess betydelse för barns utveckling. Böcker som tar upp teorier om lek och barns utveckling. Vi har även tittat i forskningsrapporter och tidigare lärarstudenters C-uppsatser.

Då vi sökt litteratur för denna uppsats fann vi att det finns mycket litteratur och forskning som berör frågor kring förskolan och lek. Däremot har vi inte funnit lika mycket litteratur kring skolan och lek. Vi har därför sökt teorier och forskning som riktar in sig på leken i allmänhet och inte på leken i förskolan i synnerhet. Även kring leken och dess betydelse har vi tagit del av mycket litteratur där olika tänkare och forskare utvecklar sin syn på leken genom tiderna.

Vi har valt att genomföra en enkätundersökning där vi bitt verksamma pedagoger i skolans tidigare åldrar att delta. En utförlig beskrivning av denna finner ni nedan under rubriken 4.2 Val av metod och avgränsningar.

Inläsning av äldre teorier som tolkats av olika forskare har genom oss kontrollerats på så vis att vi har försökt ta del av vad flera tycker eller skriver och inte bara utgått från en tolkning.

4.2 Val av metod och avgränsningar

Vi har valt att lämna ut en enkät innehållande strukturerade samt ostrukturerade frågor. Genom denna metod når vi ut till så många som möjligt under den begränsade tid som tio veckor är. Som Stukat (2005) skriver kan man genom ostrukturerade frågor få givande och intressanta svar. Dock hade kanske intervjuer kunnat ge mer djupgående svar men vi gjorde valet att nå fler. Att intervjua människor kräver mycket av intervjuaren (*ibid.*). Vi anser att vi inte haft tid att öva oss i intervjuteknik och valde därför enkät som metod. Om vi haft mer tid till vårt förfogande hade vi, efter genomförd enkätundersökning, valt att genomföra intervjuer för att kunna få en tydligare bild av pedagogernas svar och uppfattningar.

När vi bestämde vilka frågor som skulle ingå i enkäten utgick vi från vårt syfte samt våra frågeställningar. Vi beslutade oss för att först ha ett antal strukturerade frågor. I dessa frågor undersöker vi pedagogernas bakgrund, vilken utbildning de har. Vi frågar också hur länge de varit verksamma i yrket samt vilket år de undervisar i. Efter bakgrundsfrågorna följer nio ostrukturerade frågor. Inför varje fråga i enkäten uppmanar vi pedagogerna att tänka när, var, hur, varför, varför inte, detta för att få så utvecklande svar som möjligt. Vi hoppades genom detta att svaren skulle bli genomtänkta och innehållsrika. Med enkäten följde också ett brev där vi presenterar oss själva och syftet med vår enkät (Bilaga1).

Frågorna i enkäten har vi testat innan de gick ut till den verkliga målgruppen. Testgruppen bestod av lärarstudenter samt vår handledare. Enligt Ejlertsson (2005) har frågor en hög validitet då de ej kan tolkas på olika sätt av den svarande. Testgruppen ansåg att frågorna var relevanta för vår frågeställning, samt att de höll hög validitet.

4.3 Urval av målgrupp för enkätundersökning

Under denna rubrik kommer vi att presentera det som Johansson & Svedner (2001) skriver att man i examensarbetet skall redogöra för när det gäller hur man gått till väga då man valt ut de personer man vill skall delta i studien samt om hur ett eventuellt bortfall ser ut.

Då vi anser att vi har ett relativt stort kontaktnät med pedagoger valde vi att tillfråga dessa om att delta genom att svara på vår enkät. Pedagogerna är verksamma i skolans tidigare åldrar, år 1-3. Eftersom syftet med uppsatsen är att undersöka leken i dessa åldrar var det självklart för oss att tillfråga de här pedagogerna. Detta skapar också en viss spridning eftersom pedagogerna är verksamma i olika delar av Göteborg med omnejd samt Värmland.

Vi valde att personligen uppsöka de pedagoger som skulle delta i vår undersökning. Detta för att vi då såg en större möjlighet att få dem delaktiga. Av de tillfrågade pedagogerna valde samtliga att delta, detta medför att vi inte har något bortfall i vår studie.

4.4 Bearbetning av data

Efter insamling av enkäter har vi enskilt läst igenom dessa. Svaren har sedan bearbetats gemensamt för att finna mönster i pedagogernas svar. Därefter har vi försökt hitta kopplingar i enkätsvaren och i relevant forskning från litteraturen vi läst och bearbetat i vårt arbete.

Vi är medvetna om att det vid bearbetning av svaren på ostrukturerade enkätfrågor förekommer en viss tolkning från den som sammanställer svaren. Vår förförståelse, insikt samt att vi själva skrivit frågorna påverkar hur vi tolkar svaren.

I våra bakgrundsfrågor undrar vi bland annat över pedagogernas utbildning samt hur länge de varit verksamma. Vi har inte kunnat dra några slutsatser kring svaren på dessa frågor, därför behandlar vi inte detta i resultat- eller diskussionsdelen.

När vi i vår resultatdel redogör för svaren, från enkäten, har vi valt att bryta ut endel citat. Till dessa citat refererar vi på ett sätt så det framgår vilken utbildning pedagogen har samt vilket år denna är verksam i. Vi hade kunnat numrera varje enkät så att varje svar fått sitt eget nummer eller gett de svarande fingerade namn. Vi har i sammanhanget inte ansett det nödvändigt att numrera eller ge dem fingerade namn eftersom vi främst varit intresserade av vad de svarar, inte vem de är. Eftersom vi sett vissa samband mellan svaren och i vilket år pedagogerna undervisar har vi valt att redovisa detta. Att vi valt att redogöra för pedagogernas utbildning har, så vitt vi sett, inget med deras svar att göra, vi har dock valt att göra på detta sätt.

4.5 Studiens tillförlitlighet

Vi är medvetna om att denna enkätundersökning inte nått ut till ett större antal pedagoger. Av de tillfrågade valde 18 att delta i vår undersökning. Därför kan man inte dra några generella slutsatser av svaren. Vi tror oss fått en relativt tillförlitlig bild av pedagogers syn på lekens betydelse i skolans tidigare åldrar. Undersökningens svar kan knytas till den forskning som vi tagit del av i vår litteraturgenomgång. Därför ser vi en tillförlitlighet i vår studie.

Flertalet av de pedagoger vi uppsökt för vår studie är verksamma på skolor där vi haft vår VFU-plats. Detta innebär inte att vi känner dem personligen. Därför kan vi säga att enkätsvaren vi fått inte blivit oss tillrättalagda, det vill säga, vi tror genom detta inte att pedagogerna svarat så som de tror att vi önskar.

4.6 Etiska principer

När vi genomfört vår enkätundersökning har vi, som Stukát (2005) skriver, tagit hänsyn till de fyra etiska principerna.

Genom följebrevet (bilaga 1) till enkäten har vi beskrivit vårt syfte med undersökningen. *Informationskravet* har vi uppfyllt med detta brev, där vi presenterat oss och institutionen vi kommer från. Vi har också redogjort för att deltagande i studien är frivilligt. Genom att själva välja att delta har pedagogerna i undersökningen godkänt sitt deltagande. Detta medför att *samtyckeskravet* är uppfyllt. Eftersom vi vänt oss till vuxna har vi inte behövt hämta in samtycke från vårdnadshavare. I följebrevet (bilaga 1) har vi förklarat att deras svar kommer att behandlas konfidentiellt enligt *konfidentiallitskravet*. I uppsatsen redovisar vi svaren på ett sätt som gör att man inte kan utröna pedagogens identitet. Vi känner till *nyttjandekravet*, att den information vi fått ut av vår undersökning ej kommer att nyttjas i andra avseenden än i denna uppsats (Stukát 2005).

5 Resultat

Under denna rubrik kommer vi att presentera de svar vi fått och sammanställt på våra enkätfrågor. Under 5.1 redogör vi för pedagogers definition av lek. Nästa stycke, 5.2, handlar om pedagogernas syn på lekens betydelse. Vidare under 5.3 skriver vi om pedagogernas syn på leken som verktyg i skolan undervisning. Under 5.4 kan man läsa om när eleverna enligt pedagogerna leker. Stycke 5.5 innehåller svar om pedagogernas syn på elevers och vuxnas deltagande i lekn. I stycke 5.6 redogör vi för om pedagogerna anser att leken är viktig. Till sist skriver vi om pedagogerna knyter några teorier till sina svar, detta under rubrik 5.7.

I vår enkät har vi frågat pedagogerna vilken utbildning de har, hur länge de varit verksamma som pedagoger samt vilket år de undervisar i. Av de 18 svarande är 13 lärare, 3 förskollärare samt 1 fritidspedagog. En pedagog svarade inte på vilken yrkesbakgrund den har. 13 av 18 pedagoger har varit verksamma i mer än tio år. Pedagogerna har varit verksamma i yrket mellan 2 och 38 år. Av de svarande är 6 verksamma i år 1, 5 verksamma i år 2 samt 6 verksamma i år 3. En svarande undervisar i samtliga år, en undervisar i förskoleklass samt en svarade inte på denna fråga.

För att få så utvecklande svar som möjligt bad vi pedagogerna att tänka när, var, hur, varför, varför inte på varje fråga. Detta för att vi på så vis hoppades få en så tydlig bild av pedagogernas tankar och funderingar som möjligt. Trots att pedagogerna har svarat utförligt och tydlig på de flesta frågorna i enkäten har svaren ändå inte utvecklats så mycket som vi hade önskat. Detta har gjort att vi, på vissa frågor, känner att en intervju hade kunnat utveckla och bidra till vår resultatdel. Som exempel kan vi nämna de två sista frågorna, *Anser du som pedagog att leken är viktig?* samt *Knyter du några teorier till dina svar?* Vi tror att dessa frågor vid ett samtal hade kunnat ge oss mer insikt och förståelse. Då pedagogerna, på grund av omständigheter vi i inte känner till, valt att inte utveckla svaren på dessa frågor har vi inte kunnat utveckla dessa i vår resultatdel på ett sätt som vi önskat.

Bortsett från den sista frågan, *Knyter du några teorier till dina svar?*, har samtliga frågor i enkäten blivit besvarade av alla pedagoger. Detta var något vi anade skulle ske när vi tog med denna fråga i enkäten. Vi valde ändå att ta med den då vi var intresserade över pedagogernas tankar kring olika teorier. Frågorna kan läsas i enkäten som benämns bilaga 2.

5.1 Pedagogers definition av lek

”Lek är lika med kreativitet! Lek är instinktiv, frivillig och spontan. Den är också naturlig och utforskande.”

(Lärare år 3)

Forskningen som vi tagit del av under denna uppsats gång visar på att det är svårt att definiera lek på ett entydigt sätt. Detta visar också svaren i vår undersökning. På frågan *Hur definierar du lek?* poängterar många fantasins betydelse. Leken ger barnen tillfälle att träna upp sin fantasi. Genom att leka får barnen möjlighet att prova på olika roller. De kan gå in och ut ur olika världar, där de själva får bestämma om det de leker skall vara på riktigt eller som i en tänkt verklighet.

Andra definierar leken som en fri aktivitet, något som barnen själva bestämmer över. Det de gör sker på deras villkor är inte styrt av någon vuxen. I denna fria lek väljer barnen själva kamrater, vilken typ av lek man skall leka samt om det skall vara med eller utan leksaker. Dock visar flera svar på att det finns de som även leker ensamma. Detta på grund av olika omständigheter som att man till exempel väljer det själv eller saknar förmåga att för tillfället delta.

”Lek: att vara aktiv och kreativ, ensam eller med andra, med eller utan givna regler.”
(Lärare år 3)

I flera svar uttrycker pedagogerna att det finns lek som är styrd, organiserad av en vuxen. Genom att använda sig av den styrda leken kan man som vuxen styra barnens bearbetning av olika situationer och händelser.

”Det finns två typer av lek. En fri lek där barnen själva styr leken, samt en styrd lek där en vuxen på olika vis kan styra barnens lek. Om jag som lärare vill att barnen ska bearbeta något speciellt kan jag använda mig av den styrda leken.”
(Lärare år 1)

Flera pedagoger skriver att leken medför att man lär saker på ett roligt sätt, ensam eller tillsammans med andra. Tillsammans tränar man samarbete genom exempelvis olika bollekar. Leken ger också barnen möjlighet att utveckla sin förmåga till kommunikation, lösa problem och konflikter. Många av pedagogerna anser att lek är lika med rörelse av olika slag.

5.2 Pedagogers syn på lekens betydelse

På frågan *Anser du att eleverna kan lära genom lek?* svarar pedagogerna genomgående att många områden kan tränas genom leken. De tre områden som pedagogerna nämner är det intellektuella, det motoriska samt det sociala området.

”Barn leker för att göra verkligheten och vardagen begriplig, förstå sig själva och sin omgivning och bearbeta intryck.”
(Lärare år 3)

Många av pedagogerna anser att eleverna lär sig bäst genom lek, för då har de roligt. Genom ett lustfyllt lärande lär man sig lättare. Man lär sig också att samarbeta och kommunicera. Leken gör att eleverna kan utvecklas socialt och emotionellt som individer. Man kan i olika lekar bearbeta händelser samt leva sig in i nya situationer.

Genom leken kan man befästa nya kunskaper. Några pedagoger poängterar att eleverna kan lära av varandras lekar. Empatin för andra kan öka genom att eleverna går in i olika roller. De utvecklar även sin fantasi i olika roll- och fantasilekar.

”Genom att använda flera sinnen och träna teori på praktiskt sätt kommer ofta förståelsen snabbare.”

(Lärare år 2)

Kroppsuppfattningen blir bättre hos eleverna då de leker. De klättrar i träd, spelar fotboll, hoppar hage etc. Genom detta tränar eleverna sin motoriska förmåga.

”All rörelse är av godo. Kroppskontroll – kännedom, balans, öga-hand-kropp, koncentration.”

(Lärare år 3)

Eleverna kan utveckla sin förmåga att lösa olika problem genom leken. De kan testa olika alternativ för att hitta den lösning som passar bäst för lekens aktuella problem.

Genom att leka övar barnen på olika slags vuxenbeteenden som till exempel *mamma – pappa - barn, leka doktor, leka affär* etc. I dessa lekar lär man sig det sociala samspelet, ta olika roller, prova nya ord, föra leken vidare, signaler och regler i leken

Flera pedagoger svarar att man genom lek kan träna olika matematiska begrepp när man exempelvis lägger pussel, bygger med lego och spelar spel. Detta är aktiviteter som främst förekommer under matematiklektioner samt under fritidsvistelsen.

5.3 Pedagogernas syn på leken som verktyg i skolans undervisning

Leken som verktyg är något som pedagogerna anser sig använda relativt ofta i undervisningen. På frågan *Använder du dig medvetet av lek som redskap för lärande i din undervisning?* poängterar några pedagoger att leken används oftare i F-1 än i senare årskurser.

”Nu har jag en åk 3 och leken är inte på samma sätt i undervisningen. Men jag försöker att göra en del saker mer lekfullt.”

(Lärare år 3)

De ämnen som pedagogerna tar upp i undersökningen är idrott, matematik och svenskundervisningen. De använder sig även av rörelselekar till musik och charader. I dessa lekar utvecklar eleverna bland annat sitt sinne för empati, samarbete och problemlösning.

Leken under matematikundervisningen kan bestå av spel, konstruktionsbyggen så som lego, klossar och Kapla-stavar. Man använder dessa material medvetet för att öka elevernas inläring. Några pedagoger skriver också att de leker med siffror och tal men beskriver detta inte mer utförligt. Vanligast verkar ändå spel vara i matematikinläringen.

”Framför allt använder jag medvetet spel för inläring. Även konstruktion med olika material.”

(Lärare år 1)

I svenskundervisningen används rim, ramsor, sånger och ordlekar. Eleverna dramatiserar även sagor. Vissa elever får ta med sig leksaker som man sedan visar upp och berättar om för de andra i gruppen. Detta medför, enligt pedagogerna, en förbättrad språkförståelse samt språkutveckling hos eleverna.

Flera svar visar på att idrottslektionerna är ett tillfälle då eleverna får tillfället att utöva diverse lekar. Här deltar även pedagogerna i leken.

Flera av pedagogerna svarar att de använder sig av leken som ett verktyg. Genom att göra avbrott i långa arbetspass bryter man den ordinarie undervisningen, för att ägna sig åt annan

aktivitet. Detta avbrott leds av pedagogen och syftar till att eleverna skall orka med skoldagen och kunna ta till sig all information och ny kunskap.

”Ja. Ofta för att bryta av lektioner och få en liten rolig stund.”
(Förskollärare år 1)

Pedagogerna anser att leken ger möjlighet för dem att se flera sidor hos eleverna, hur de fungerar, agerar samt uppträder gentemot varandra. Leken ses också som ett verktyg att utveckla fler sinnen hos eleverna än den traditionella undervisningen ger möjlighet till. För att lära känna varandra i början av skolgången använder pedagogerna sig av namn- och lära känna-lekar. Leken används då som ett verktyg till social utveckling. Flera pedagoger ger svar som tyder på att de använder sig av leken mer i elevernas övergång från förskoleklass till år 1 än senare.

”I förskoleklass gäller det hela tiden att hitta leksituationer för varje inlärningsstillfälle.”
(Förskollärare)

5.4 När leker eleverna enligt pedagogerna

På frågan *När leker dina elever?* svarar samtliga pedagoger att det är på rasterna samt på fritids deras elever oftast leker. På rasterna förekommer ofta rörelselekar så som fotboll, basket, hopprep. etc. Rollekar och spontana grupplekar förekommer också under rasterna då eleverna oftast vistas ute.

”Det optimala är när barn själva startar lekar på rasten som bygger på det vi pratat om i klassrummet.”
(Lärare år 2)

På fritids väljer eleverna att oftare leka inne. Eleverna bygger då med diverse material, leker med bilar, dinosaurier, spelar spel, etc. Denna lek är fri, och spontan och sprungen ur eleverna själva.

I svaren skriver pedagogerna att det även förekommer lek under lektionstid. Denna lek är dock ofta eller alltid styrd av pedagogen. Enligt vår undersökning är det ovanligt att leken är fri under lektionstid.

”De leker så ofta de får tillfälle. Ett limstift kan ju lika gärna vara en gubbe eller ett djur.”
(Lärare år 3)

I enkäten framkommer det att vissa skolor har avsatt tid på schemat för lek och spel några gånger per vecka.

”Under skoldag leker/spelar dem när vi har sådan verksamhet; ett par gånger/vecka.”
(Lärare år 1)

5.5 Pedagogernas syn på elevers och vuxnas deltagande i leken

Under denna rubrik har vi sammanställt svaren på tre av enkätens frågor som berör deltagande i leken; *Deltar alla elever i leken? Deltar du i leken?* samt *Är vuxendeltagande viktigt i elevernas lek?*

De flesta pedagogerna i vår undersökning svarar att eleverna oftast deltar i någon aktivitet eller lek på rasten. Ibland delar eleverna upp sig i mindre grupper för att leka, ofta efter intresse. När eleverna själva får välja är det inte säkert att alla deltar. En del leker ensamma. Många pedagoger svarar att de startar upp lekar under rasterna då de märker att flera elever inte är delaktiga i någon aktivitet.

Flera pedagoger svarar på att leken under lektionstid oftast är styrd av pedagogerna själva. Anledningen till detta är enligt pedagogerna, att en del elever är osäkra på sig själva eller situationen och behöver då stöttning.

Genomgående visar svaren i undersökningen att vuxendeltagande under exempelvis raster är viktigt för elevers deltagande i leken. Osäkra elever kan då lockas till att våga vara med. Att en vuxen deltar kan också behövas för att styra upp lekar och förtydliga dess regler. Flera pedagoger svarar att eleverna tycker det är roligt när de vuxna deltar i leken. Detta för att det är roligt. De vuxna visar då att de bryr sig om eleverna och dess lek, detta skapar en Vi-känsla.

”Barnen älskar verkligen när man är med som vuxen. Jag tror att det är viktigt att engagera sig och intressera sig för barnen och deras intressen.”

(Lärare år 3)

Några pedagoger poängterar att man genom vuxendeltagande kan lära eleverna lekkoder, legregler. Det är också viktigt att låta eleverna leka själva för att på så vis lära sig lösa konflikter utan en vuxens inblandning.

”Vuxenmedverkan är bra ibland framförallt får man känslan av att vi gör saker tillsammans. En ’fara’ kan vara att vuxna tillrättalägger och barnen inte får möjligheten att ’göra upp själva’.”

(Lärare år 1)

Flera svar visar att ambitionen hos pedagogerna att delta under elevernas lek är stor. Dock finns inte tiden. Under rasterna deltar de pedagoger som är rastvakter, ofta genom att starta upp en lek eller styra upp den.

5.6 Anser pedagogerna att leken är viktig?

”Leken är livsnödvändig för barnets utveckling”

(Lärare år 1)

På frågan *Anser du som pedagog att leken är viktig?* svarar samtliga pedagoger att leken är mycket viktig. Leken är viktig för att underlätta inläring. Arbetet blir genom leken lättare och roligt. För att kunna ta till sig och lära sig nya saker behöver man leka. Nya kunskaper kan befastas genom lek.

”Om man leker och har roligt och är glad tror jag att inläringen många gånger går lättare och arbetslusten blir bättre.”

(Lärare år 2)

En pedagog svarar att ett lustfyllt arbetssätt genom lek är viktig för alla elever, men speciellt för elever med inläringssvårigheter. Leken kan bidra till att eleverna inte pressas för mycket under de första skolåren.

Flera av pedagogerna skriver att eleverna får leka alldeles för lite i dagens samhälle. Man tycker att olika medier har kommit att ta för mycket plats i elevernas liv. Någon ser faran i att eleverna blir för stillasittande samt att de blir skjutsade till olika aktiviteter istället för att cykla eller gå.

Pedagogerna uttrycker en önskan om att leken borde finnas med eleverna i högre åldrar och att leken inte skall anses vara barnlig. Pedagogerna ser ett problem i att barnen måste bli vuxna för tidigt i dagens samhälle.

”Leken är mycket viktig. Tyvärr har nog lektiden (den aktiva) minskat eftersom man tittar på andra som leker (TV). Mycket tid vid TV – och dataspel. Det skulle också vara bra att förlänga lektiden upp i åldern, så att det inte är barnsligt att leka när man går i åk ?!”

(Lärare år 1)

5.7 Knyter pedagogerna några teorier till sina svar

I den sista frågan i enkäten ville vi undersöka följande; *Knyter du några teorier till dina svar?* Genomgående för de flesta pedagogerna i vår undersökning är att de inte anser sig ha några teorier bakom sina tankar. Några hänvisar till sina egna teorier och sitt sunda förnuft. Det finns även pedagoger som inte anser sig kunna svara på denna fråga på grund av bristande kunskaper i ämnet.

En av de tillfrågade pedagogerna nämner Vygotskijs teorier som stöd för sin syn på leken. Detta för Vygotskijs syn på att omgivningen har betydelse för barns utveckling. Det är i samspel med andra, som exempelvis kompisar, föräldrar, pedagoger som man utvecklas.

”Vygotskijs teori om att barn utvecklar sig i samspel med dess omgivning på ett mycket bättre sätt än vid ett individuellt arbetssätt. Han påpekade också att det var viktigt med förebilder för eleverna, så som föräldrar, lärare och andra vuxna i elevernas omgivning.”

(Lärare år 3)

En pedagog hänvisar till Knutsdotter – Olofssons bok *Leka för livet* som hon bär med sig i sitt dagliga arbete. Pedagogen hänvisar till att boken vilar på många olika teorier.

”Ja. Knutsdotters bok ’Leka för livet’ ... jag har hennes bok med mig i ’ryggsäcken’ och den vilar på många teorier”

(Förskollärare år 1)

En pedagog tar upp hjärnforskaren Matti Bergström¹ och hans forskning kring lekens betydelse för hjärnans utveckling och inläring.

”Jag tänker i första hand på hjärnforskaren Matti Bergström, som kommit fram till att hjärnbarken utvecklas genom leken. Han har också gjort studier och jämfört grupper där man dels satt in ’skolundervisning’ i tidiga åldrar (från 5 år USA) och dels där man fått leka fram till 7 års-åldern. Den senare gruppen visade på bättre skolprestationer i senare åldrar.”

(Lärare år 1)

¹ Matti Bergström, professor emeritus i fysiologi vid Helsingfors universitet, Finland. För vidare läsning se bland annat Neuropedagogik : en skola för hela hjärnan (1995) samt Svart och vita lekar: kaos och ordning i hjärnan - om det lekande barnet (1997) Stockholm : Wahlström & Widstrand

6 Diskussion

6.1 Vad är lek – lekens betydelse

Leken är ett ämne som genom historien intresserat många tänkare och forskare. De flesta verkar vara överens om att leken är svår att definiera. Beroende på vad det är man intresserar sig för, ser man på leken genom olika glasögon. Historiskt sett börjar vi i denna uppsats med Platons tankar, följer sedan ett flertal personers teorier och funderingar kring leken och dess betydelse genom tiden. Vi har också tittat på vad några av dagens forskare har att säga om leken och dess betydelse för dem som utövar den.

Platon funderade redan för över två tusen år sedan på vikten av att lärande skall vara lustfullt och roligt. När vi genomförde vår enkätundersökning hos pedagoger som är verksamma i skolans tidigare åldrar ville vi få en bild av hur pedagogerna ser på leken. Vi ställde bland annat frågorna *Hur definierar du lek?* och *Anser du att eleverna kan lära genom lek?*, detta för att försöka få en bild av pedagogens förhållningssätt gentemot lek.

De pedagoger som svarat på vår enkätundersökning tycker som Platon att man lär på ett lustfyllt sätt genom lek, det blir helt enkelt lättare att ta till sig nya kunskaper om man får göra det på ett roligt och avslappnat sätt. Något som många också svarade var att fantasin utvecklas genom lek. När barnen går in i olika roller i sina lekar tränar de flera olika förmågor. Winnicott (2003) skriver om hur viktig leken är för att den främjar utvecklingen hos den lekande och Vygotskij (1995) betonar att genom lek lägger barnet grunden för sitt skapande.

Andra svar som pedagogerna gav på dessa frågor var att leken är viktig när man vill träna samarbete, kommunikation, problemlösning och konfliktlösning. Genom att som vuxen styra leken kan man träna dessa färdigheter med sina elever. Eleverna kan gemensamt med pedagogen få möjlighet att utvecklas. Vi tror att detta är ett område som man skulle kunna bli bättre på att utveckla i skolan. Genom att införa mer lekfyllda aktiviteter i sin undervisning kan man som pedagog fånga barnens uppmärksamhet. Intresset för olika ämnen skulle kunna bli större om barnen som exempelvis Platon sade får chansen att lära på ett roligt sätt, eftersom man då lär lättare.

Om man genom samverkan med andra får möjlighet att utveckla olika färdigheter kan man som Stern (2003) skriver utvecklas hela livet, detta är något som vi tror är viktigt att man som pedagog har kunskaper om. Vi tror att det är av största betydelse att pedagoger som är verksamma i skolan har en god insikt om leken och dess enorma kapacitet till att utveckla elevernas olika förmågor. Att man som vuxen har kunskaper om vad leken kan bidra med i elevens lärande och utveckling ser vi som en stor tillgång, eftersom man uppenbarligen lär lättare genom lustfyllda aktiviteter.

Att man genom leken kan bearbeta olika händelser och intryck skriver flera pedagoger i sina svar. Knutsdotter- Olofsson (2001) skriver om hur barn genom lek kan bearbeta sådant de upplevt och på så vis kan det jobbiga bli hanterbart för dem. Att man inser detta är viktigt eftersom man genom kunskap förstår att det är bra att barnen får tid att leka och att de behöver få möjlighet att avsluta sina lekar utan att bli avbrutna. Det är viktigt för alla människor att kunna hantera sina olika känslor, därför är det viktigt att man som vuxen visar respekt för eleverna och deras lekar.

Något som Knutsdotter- Olofsson (2003) också skriver om är att man genom leken skapar sig inre världar som man kan fly till, när verkligheten blir tråkig kan man fantisera och dagdrömma. Även om man som pedagog inte vill att eleverna skall drömma sig bort under lektionstid är detta en viktig förmåga att ha tillgång till. Som flera av svaren vi fått i vår enkätundersökning visar behöver man ibland bryta långa arbetspass för att orka med att ta in all ny kunskap. Pedagogerna i vår undersökning använder sig då av lekar som skall bryta av och göra det lättare för eleverna att sedan arbeta vidare.

Lillemyr (2002) skriver om hur leken utvecklar sociala färdigheter hos barnen. Detta svarar också flera pedagoger i vår undersökning. Genom olika lekar kan barnen öva på olika roller, man lär sig ett socialt samspel genom att exempelvis leka doktor, affär etc. Även Knutsdotter-Olofsson (2003) skriver om hur leken kan ge barnen social kompetens, hon hävdar att genom lek ges barn social kompetens på ett sätt som ingen annan sysselsättning gör. Återigen kan vi se att man genom att använda sig av lek i skolans undervisning kan befästa olika kunskaper hos eleverna. Genom att exempelvis leka historiska händelser ges man tillfälle att genom dramatiseringar gå in i olika roller och på så vis tror vi att kunskaperna lättare fastnar och blir en del av eleven och dennes utveckling. Även om flera pedagoger svarar att de använder sig av lek under lektionstid så svara de att de oftast gör det som avbrott i den vanliga undervisningen, något vi skulle vilja se en ändring på.

Genom att ställa dessa frågor till ett antal verksamma pedagoger i skolans tidigare åldrar har vi fått kunskaper om hur det ser ut på en del skolor. Det framgår tydligt i svaren att samtliga pedagoger tycker att leken är viktig och att den hjälper eleverna att träna olika förmågor. Även om flera svarar att deras elever lär bäst genom lek verkar de inte använda leken som en integrerad del av sin undervisning. Vissa stunder tar man till lekar för att orka med den vanliga undervisning, där leken inte medvetet används av pedagogerna. Detta tycker vi är synd eftersom vi tror att man genom att integrera lek i sin undervisning skulle kunna ge eleverna djupare förståelse och nya kunskaper.

6.2 Leken som verktyg i skolans undervisning

En annan fråga som vi också ställt i vår enkätundersökning är; *Använder du dig medvetet av lek som redskap för lärande i din undervisning?*. På denna fråga svarar flera pedagoger att de använder sig av leken i vissa ämnen. De ämnen som omnämns är matematik, svenska och idrott.

Det pedagogerna beskriver att de gör på svenskundervisningen är bland annat sång- och ordlekar, rim och ramsor, man dramatiserar olika sagor och man tränar sig på att tala inför andra genom att exempelvis ta med en sak hemifrån som man berättar om för sina kamrater. Detta är olika aktiviteter som hjälper eleverna att träna sin språkliga förmåga. Johansson & Pramling – Samuelsson (2006) skriver om att det är viktigt att man genom lust och engagemang får lära sig, är det roligt är det också lärorikt. Det är i samspel och kontakt med andra man kan träna dessa olika förmågor som nämns ovan. Får man chansen att tala inför andra på ett roligt och avslappnat sätt blir det nog också lättare att tala inför andra på ett mer formellt sätt när man är mogen för det, tror vi.

När man har matematikundervisning använder man sig av leken i form av spel och olika konstruktionsbyggen. Flera pedagoger beskriver att de genom att låta eleverna spela och bygga ger dem möjlighet att på ett roligt sätt öka sin inläring. Även här skulle vi vilja se ett

mer integrerat sätt att använda sig av leken och dess möjligheter. Om man har matematikundervisning kan man använda sig av andra aktiviteter än spel och olika byggmaterial. Man skulle kunna genomföra olika övningar där man exempelvis deltar med hela sin kropp, man räknar antal på sig själv och på andra, man hoppar antal etc. Enligt oss är möjligheterna många, det är bara pedagogens fantasi som sätter gränserna för vad man kan göra tillsammans med sina elever. Lillemyr (2002) skriver om hur man genom att använda sig av olika former av aktiviteter kan lära på ett varierat sätt. Han betonar också hur viktigt det är att man använder sig av leken i skolans tidigare åldrar. I Lpo 94 (Skolverket 2006) betonar man också vikten av en varierad undervisning samt betydelsen av att man under de tidigare skolåren låter eleverna leka in ny kunskap. Detta är något som vi helt instämmer i.

Lindqvist (2002) skriver om hur man genom att arbeta tematiskt kan väva samman det teoretiska med det praktiska och på så vis kan eleverna i skolan lära på ett sätt som liknar deras egen lek. Vi tror att många pedagoger skulle kunna bli bättre på att arbeta tematiskt i skolans verksamhet. Om man som pedagog har kunskap om att det är viktigt att ta tillvara på lekens möjligheter, genom att integrera den med det mer teoretiska, tror vi att barnen och de vuxna tillsammans kan utveckla arbetssätt som främjar fler sidor och färdigheter än om undervisningen mest består av traditionell undervisning, där leken är av underordnad betydelse. Skapande verksamhet, kan bestå av många olika aktiviteter, som vi tror kan bidra till att göra undervisningen mer varierad. Genom att använda sig av drama, bildframställning, musik, rörelse etc. kan man öka elevernas intresse för olika ämnen och få dem engagerade då de tillåts använda sig av olika tekniker och metoder. För att eleverna skall kunna utvecklas på bästa sätt tror vi att det är en nödvändighet att man i skolan använder sig av så många olika arbetssätt som möjligt. Alla individer skall kunna utveckla sina förmågor på ett roligt och lustfullt sätt och det kan man uppnå genom att integrera lek med det teoretiska, tror vi.

Andra tillfällen som pedagogerna medvetet använder sig av lek är på idrottslektioner, då får man möjlighet att genomföra olika rörelselekar. Andra gånger använder man sig av olika lekar för att lära känna varandra, man tränar då sin sociala förmåga. Några pedagoger skriver om att de kan observera eleverna i deras lekar och på så vis se olika sidor hos dem som kanske inte visar sig i den vanliga undervisningen. Detta är enligt oss ett bra sätt att lära känna sina elever och också få tillfället att se vilka olika talanger och förmågor varje individ besitter. Att man som pedagog i skolan använder sig av lek och observerar sina elever i andra miljöer och sammanhang än de i klassrummet ser vi som en viktig del av vårt arbete. Genom att umgås med eleverna kan man upptäcka förmågor och eventuella brister hos eleverna. Detta gör att man som pedagog kan skapa en förståelse för sina individuella elever och också förstå deras individuella behov så att man kan stödja var och en på bästa sätt. Vi tror att man som pedagog går miste om mycket kunskap om man inte umgås med sina elever i andra situationer än de som är i den vanliga skolundervisningen.

De svar vi fått från de tillfrågade pedagogerna visar, tycker vi, på att de har kunskap om och anser att leken är viktig men att de inte riktigt vet hur de skall integrera den mer i den dagliga undervisningen. Som vi uppfattat det är det vanligast att lek förekommer som enstaka övningar och avbrott i den vanliga undervisningen. Vi tror att leken skulle kunna användas mer om pedagogerna hade mer kunskap om vad lek är samt kunskap att kunna integrera den i deras traditionella undervisning. Vi tror också att pedagoger behöver kunna argumentera kring varför de tar in leken i klassrummet. Har man kunskap om leken och dess utvecklande förmåga tror vi att man skulle känna sig trygg och säker och kunna integrera olika lekar mer i sin undervisning. I Lpo94 (Skolverket 2006) kan man läsa om hur viktigt det är att man utvecklar verksamheten på ett sätt så att elevernas utveckling främjas. Vi ser leken som ett

verktyg, en metod, som man skulle kunna använda sig av på ett integrerat sätt i den vanliga undervisningen. Känner man också till vad olika forskare skriver så ökar möjligheten att man skall våga och vilja använda sig av lek mer, tror vi. Johansson & Pramling – Samuelsson (2006) skriver att leken är en viktig del av barns sätt att lära och att det därför också borde vara en del av pedagogiken i skolans tidigare åldrar, något som vi helt instämmer i.

6.3 Elevers och vuxnas deltagande i lek

Det finns många forskare och författare som ser vuxendeltagande i barnens lek som mycket viktigt. Hangård- Rasmussen(1988) skriver att man som vuxen måste veta var gränsen går. Man måste fortsätta vara vuxen i leken, vara en förebild för barnen, eftersom det är så barnen vill ha det. Om man som vuxen försöker att vara barn i leken förstör man spänningen och leken är slut. (*ibid.*) Detta handlar om respekt för leken och dess betydelse. Som vuxen ska man vara försiktig och respektera barnens lek (Knutsdotter – Olofsson, 2003) (Lillemyr, 2002).

I vår undersökning ställde vi frågan *Deltar alla elever i leken?* Vi ställde denna fråga eftersom vi tror att det finns barn som ofta inte är med i leken, av olika orsaker. Ibland vill men helt enkelt inte vara med, leken som de andra leker passar inte för tillfället. Det finns också barn som inte leker. Dock visade enkätsvaren att det sistnämnda inte förekommer i de utfrågade pedagogernas elevgrupper. Vi vill ändå påpeka detta i uppsatsen eftersom vi tycker att detta är ett viktigt ämne att ta upp, att det finns barn som inte leker. Knutsdotter – Olofsson (2003) tar upp förekomsten av detta och pekar på att man som pedagog bör vara uppmärksam på dessa barn. I vår uppsats har vi skrivit mycket om lekens betydelse vad gäller barnens utveckling på olika plan, motoriskt, intellektuellt och socialt. De barn som är tillbakadragna och inte leker kan heller inte tillgodogöra sig lekens viktiga egenskaper. För att eleverna skall utvecklas som människor anser vi att alla pedagoger bör ha kunskaper om detta.

Vi frågade även pedagogerna i undersökningen; *Deltar du i leken?* samt *Är vuxendeltagande viktigt i elevernas lek?* När vi läste svaren framgick det tydligt att pedagogerna inte deltar i leken i den utsträckningen som de skulle vilja. Pedagogerna svarar att de märker att eleverna tycker det är roligt då de är med. Anledningen till att pedagogerna inte är med under leken är, enligt dem själva, att det inte finns tid till detta. I enkätsvaren framkommer det att man som vuxen/pedagog bör vara med i leken för att lära barnen lekregler och koder. Pedagogerna behövs också för att starta leken samt styra upp den då det hela kan gå fel. Knutsdotter – Olofsson (2003) betonar också hon vikten av att de vuxna stödjer och hjälper för att eleverna ska kunna utveckla sina lekar. Hon menar att vår förmåga att leka är ärvd från generationer men denna gåva måste få stimulans, av en vuxen, för att kunna utvecklas (2003). Som ett exempel på vuxendeltagande i leken kan man hjälpa att starta upp, stödja och utveckla elevernas lek kring en bok eller ett sammanhang som man under lektionstid tagit upp mer teoretiskt. Detta kan man då göra antingen under en lektion eller på en rast. Genom detta kan man ta del av hur eleverna integrerar med varandra och hur de tagit till sig det teoretiska.

Många av pedagogerna i undersökningen understryker vikten av att vara med i leken på grund av att deras medverkan skapar trygghet. Detta är något som Knutsdotter – Olofsson (2001) också påpekar. Hon menar att då en vuxen är med i leken vågar även de osäkra barnen vara med. Hon menar också att förmågan att leka utvecklas tillsammans med vuxna. De vuxnas erfarenhet gör att barnen utvecklas i leken (2001). Detta är något som Vygotskij (1995) också nämner. Fantasi och erfarenhet hör ihop. Vuxna borde ha mer och större fantasi än barn då de

vuxnas erfarenheter av omvärlden är större (*ibid.*). Vi vill som pedagoger delta i barnens lek för att kunna förstå deras omvärld och stödja dem när de behöver stöttning.

Genom vår litteraturstudie samt vår undersökning har vi funnit att den vuxnes deltagande i barnets lek är mycket viktig. Dels för att styra upp leken och lära regler etc. Dels för att vägleda och hjälpa barnet att utvecklas som människa. Det är, anser vi, genom leken som barn utvecklas och får erfarenhet av världen runt omkring sig. Leken är grunden i ett människoliv. Winnicott (2003) ansåg att leken främjar hälsan vilket vi också idag vill stämma in i. Leken är livsviktig, för oss alla.

6.4 Pedagogernas teorier bakom sina svar

I denna uppsats har vi försökt beskriva olika teorier och tankar kring och om lek som filosofer, psykologer, forskare, pedagoger etc. har haft under människans tid på jorden. Under vår lärarutbildning vid Göteborgs universitet har vi blivit presenterade för, samt försökt förstå flera av dessa teorier som vi i denna uppsats berättar om. De som ingått i vår utbildning har varit Piaget och Vygotskij, sett historiskt, Johansson, Pramling – Samuelsson samt Knutsdotter – Olofsson, sett utifrån dagens verksamma forskare, för att nämna några.

Ett genomgående svar på frågan *När leker dina elever?* är att eleverna leker under rasten samt på fritids. I enkätsvaren framkommer att rastleken ofta är en fysisk lek där man exempelvis spelar fotboll eller basket. Efter vår litteraturgenomgång framkom att det redan på 1800-talet fanns tankar kring rörelselekar och varför denna aktivitet var nyttig. Kraftöverskottsenergin bygger på att man leker på grund av att kroppen måste göra sig av med överskottsenergi. Vi ser också att man kan bygga dessa åsikter på rekreationsteorin som menar att man genom rörelse och lek samlar kraft när man är trött, istället för att vila. Dessa två teorier är i dagens samhälle så vedertagna att de grundläggande tankarna har glömts bort. Frågan vi kan ställa oss är varför vi i svenska skolor har rast. Vi tror genom erfarenhet att det är just detta, för att göra sig av samt få ny energi. Man kan även väva in rekreationsteorin under pedagogernas svar på frågan *Använder du dig medvetet av lek som redskap för lärande i din undervisning?* Svaren visar att flera pedagoger använder sig av leken som ett avbrott i den vanliga undervisningen. Detta, tror vi för att eleverna är trötta och behöver leka av sig lite innan man fortsätter med den vanliga lektionen.

Sigmund Freud ansåg att barns lek hjälpte dem att bearbeta händelser. Även Knutsdotter – Olofsson (2003) tar upp detta. Genom att hitta på lekar återskapar och bearbetar barnen en specifik händelse. Flera av pedagogerna i vår undersökning har beskrivit just detta, hur elever bearbetar händelser och försöker få vardagen begriplig genom leken.

Flera pedagoger har i vår enkät svarat att eleverna genom att använda flera sinnen befäster sin kunskap och förståelsen kommer snabbare. Vygotskij (1995) och Leontiev (1986) visade båda på att man genom att praktiskt göra något själv, skapar nya erfarenheter och kunskaper. Detta är även något Lindqvist (1990) utvecklar i sin forskning, att man genom lekar utforskar något nytt, som under tiden man leker blir begripligt.

Förmågan att samarbeta och kommunicera är det många av pedagogerna i vår undersökning som anser att eleverna utvecklar genom leken. Säljö (2000) menar att det är genom kommunikationen som barnet erfar sin omvärld. Eleverna utvecklas emotionellt och socialt genom leken. Jean Piaget (Hägglund, 1989) intresserade sig för leken och hur den påverkade

utvecklingen av tanken. Han tar upp regelleken som viktig för barns utveckling, just inom samarbetsförmågan samt kommunikationen. I denna lek måste barnen förstå att alla har en egen vilja och att dessa viljor måste anpassa sig gentemot varandra. Enligt Piaget kan barnet sluta leka då det, genom regelleken, anpassat sig till omvärlden och förstår verkligheten. (*ibid.*). Detta är dock något som Knutsdotter – Olofsson (1999) inte håller med om. Hon anser att det inte är produkten, det som blir av leken som är det viktiga utan själva processen, leken i sig. Vi anser att det är både och. Det är genom processen lek som man befäster nya kunskaper. Kunskaper som blir produkten i detta exempel.

Av de pedagoger som svarade på vår enkätundersökning har tre stycken nämnt teorier kring sina svar. De som nämns är Vygotskij, Knutsdotter – Olofsson samt Matti Bergström. Vi har valt att inte mer utförligt presentera Matti Bergström och hans forskning. Detta på grund av att vi inte har haft tid att sätta oss in i hans teorier. Dock märkte vi i svaren att vi kunde knyta många forskare och deras teorier till svaren. Det är detta vi gjort ovan. I svaren tycker vi oss kunna utläsa en vilja hos pedagogerna att knyta an till olika teorier, men kunskapen fanns inte. En majoritet av pedagogerna i vår undersökning, tretton av arton har varit verksamma i mer än tio år. Om detta tänker vi att det inte är brist på erfarenhet av undervisning som gör att det är så få som svarar på denna fråga. Snarare tror vi att man av olika anledningar, exempelvis tidsbrist, inte tar del av ny forskning.

I många år har lärarkåren försökt höja statusen på yrket. Några har försökt visa vikten av profession genom att manifesteras för införandet av yrkeslegitimation som finns inom läkaryrket. Vi menar inte att pedagogerna blir sämre pedagoger för att de inte kan knyta några teorier till sina svar i vår enkätundersökning. Det vi vill lyfta fram är att det kan finnas en brist hos många pedagoger, i dagens skola, i kunskapen kring pedagogiken och tanken bakom ett synsätt, ett pedagogiskt handlande. Genom hela vår utbildning har vi lärt oss vikten av att tänka *varför* inför varje pedagogiskt beslut då man exempelvis ska planera en lektion eller ett temaarbete. Är detta något som förekommer ute i verksamheten eller glöms det bort i det vardagliga arbetet?

6.5 Fortsatt forskning

Efter att ha genomfört denna uppsats kan vi konstatera att den litteratur och forskning som finns främst vänder sig mot förskolan och barn i förskoleåldern. Det finns även forskare inom lekområdet som vänder sig mot skolan i sitt arbete, om än i begränsad skala. Detta visar att intresset finns hos forskarna men vi tycker att det borde utökas mer.

Vi skulle vilja se forskning där man sätter eleven i fokus och utreder vilka förmågor som kan utvecklas hos eleverna genom att man använder sig av lek som en integrerad del i den vanliga undervisningen.

Ett annat förslag till fortsatt forskning är att fokusera på pedagogerna och deras förhållningssätt till leken och dess betydelse. Genom observation kan man kartlägga hur pedagogerna arbetar för att på så vis kunna utveckla ett arbetssätt som mer integrerar leken.

Vår förhoppning är att denna forskning kommer att tydliggöra för pedagogerna vad lek är och kanske fördjupa deras kunskaper i ämnet. Detta skulle kunna medföra att de till sin praktiska erfarenhet får en teoretisk grund att stå på.

6.6 Sammanfattning

När vi startade vårt arbete med denna uppsats var vi intresserade av att se vad dagens verksamma pedagoger hade för syn på leken och dess betydelse för eleverna i skolans tidigare åldrar. För att finna svar på detta valde vi att genomföra en enkätundersökning, där vi ställt ett antal frågor om leken och dess betydelse till pedagoger som är verksamma i år ett till tre. I denna sammanfattning kommer vi att ställa samman de viktigaste slutsatserna. Det vi anser gett oss nya insikter samt ny förståelse för leken och dess betydelse. Även om vi redan innan detta arbete kände till att leken är en viktig aktivitet för barns utveckling och välbefinnande, tycker vi oss nu fått detta bekräftat. Vi har också fått djupare kunskaper om hur det kan se ut på vissa skolor, vad pedagoger har för syn på lekens plats i skolans undervisning samt hur man i sin undervisning använder sig av lek.

Genom att läsa litteratur om vad olika tänkare och forskare ansett och genom undersökningar kommit fram till genom tiderna, har vi fått en bild av att leken har spelat en viktig roll i samhället under lång tid. Även om flera teorier idag anses förlegade har de ändå bidragit till att ämnet diskuterats och utvecklats vidare genom historien. Att definiera lek har visat sig vara svårt, om man med definition menar att man vill finna ett svar på frågan. Som mycket annat beror ens tolkning och uppfattning om vissa fenomen, som i detta fall leken, på vem man är, vad man söker, hur ens omgivning ser ut etc.

Leken anses, av de pedagoger som deltagit i vår undersökning, vara viktig för eleverna. Detta för att den är allsidig och utvecklande på ett positivt sätt både för gruppen och individen. Även den forskning vi studerat visar på att leken är positiv och nödvändig för att barn skall utveckla olika förmågor, både som individer och i samspel med andra. Genom lek tränar man upp sin tankeförmåga, sin fantasi, sin empati och sin sociala förmåga. Forskning visar enligt bland andra Knutsdotter – Olofsson (2003) att alla dessa förmågor tränas och utvecklas hos barnet om de får möjlighet att leka och utveckla sina lekar. Också andra kunskaper utvecklas genom lek. Språk, problemlösning, motorik är olika områden som barn tränar genom lekfulla aktiviteter.

I vår uppsats har vi ställt frågan om man medvetet använder sig av lek i skolan och i så fall när och hur. På detta har vi funnit att de verksamma pedagogerna svarat att de i vissa ämnen använder sig av lekfulla aktiviteter för att öka elevernas inläring. Dessa aktiviteter kan innebära att man sjunger, använder sig av rim och ramsor, spelar spel och bygger i olika material. I de svar vi fått framgår också att pedagogerna ofta använder sig av lek för att bryta den ordinarie verksamheten. Att man gör detta motiveras bland annat med att de långa arbetspassen annars blir för jobbiga för eleverna. Vi tycker att det är tråkigt att de flesta pedagogerna som svarat ser på leken som ett verktyg för att orka med det andra viktiga som sker i klassrummet. Om den vanliga undervisningen varit mer varierad och lustfylld hade man väl inte behövt bryta den för att orka med? Att flera pedagoger svara så här visar, tycker vi, att man inte använder sig av ett integrerat arbetssätt i skolan. Vi trodde nog, när vi lämnade ut våra enkäter, att vi skulle få fler svar som visar att pedagogerna arbetar på ett tematiskt sätt, där man väver samman fler olika aktiviteter till en helhet som är både rolig och utvecklande för alla elever. Vi har en vision om att man i skolan skall kunna integrera leken mer med den vanliga undervisningen. Detta för att kunna ge alla elever så bra förutsättningar att utvecklas och tycka att skolan är en rolig och utvecklande plats att vara på, som möjligt.

Vår undersökning har gett oss en bild av att lek förekommer mest under raster och fritid. Har man någon form av lek under lektionstid är den styrd av pedagogen, det är den vuxne som ger tillstånd till aktiviteten och dess innehåll. Den fria leken utövas av eleverna på övrig tid då pedagogen oftast inte deltar. Att man som pedagog, genom att inte delta i eleverna lek, går

miste om mycket som skulle kunna vara värdefullt både för eleven och pedagogen, är något som vi tycker att man borde fundera kring i skolans verksamhet. Genom att observera sina elever och delta i deras aktiviteter kan man få värdefull information om elevens olika förmågor. Har man tillgång till denna information tror vi att man lättare kan stödja och sporra sina elever så att de kan få den uppmuntran och det stöd de behöver.

Det är mycket tydligt, enligt vår litteraturstudie samt i vår enkätundersökning att vuxendeltagande i leken är mycket viktig. Vad kan man då som vuxen ge barnen i deras lek? Genom att man som vuxen är med eller stödjer barnens lek är man en förebild. Som vuxen måste man hjälpa barnet utveckla sin lek. Det kan hända att barnen i sina fantasilekar stannar upp och inte vet vad som skall/kan hända härnäst. Då träder den vuxne in med sin erfarenhet och stödjer barnet så att det kan utveckla leken. Bara genom att vara är de vuxna förebilder. Barn gör ofta inte vad man säger till dem att göra, de gör det som man själv gör. Detta gäller också i leken.

Vuxendeltagande i leken är viktigt vad gäller regler och koder. Detta skapar en trygghet för de barn som kan känna sig lite osäkra. Genom att en vuxen finns med kan denne hjälpa barnen att hålla sams. Att stödja barnen då de blir osams om exempelvis spelregler skapar ett tillfälle för den vuxne att visa barnen demokratiska processer, att man måste lyssna på varandra och kanske viktigast av allt, att man vid vissa tillfällen måste ge med sig.

Vi har i detta arbete försökt visa klara kopplingar till teorier och forskning utifrån pedagogernas egna svar. En sak som framkom tydligt när vi sammanställde pedagogernas enkätsvar var bristen på teorier bakom deras svar, eller bristen på tro på sig själv att kunna frambringa detta. Vi anser det vara mycket tråkigt hur det i dagens samhälle diskuteras kring lärarnas yrkesprofession. Diskussionen brukar ibland kretsa kring att skolan blivit en plats där man enbart aktiverar eleverna istället för att ha målinriktade lektioner. Ibland höjs det även röster kring antalet obehöriga lärare och vad detta gör för undervisningskvaliteten. Det är många som anser sig veta hur man ska lära ut i dagens svenska skola. Man har försökt höja professionen på många sätt bland annat genom att införa C-uppsats i lärarutbildningen. Än är det för tidigt att se resultatet av detta men förhoppningsvis kommer det att resultera i att yrket får högre status och att pedagogerna på ett bättre sätt kan koppla sitt val av metoder till vetenskapliga teorier och aktuell forskning.

7 Avslutning

Anledningen till att vi valt detta ämne i vår uppsats är att vi tycker att leken är oerhört viktig eftersom det är en aktivitet som är naturlig för barnet att ägna sig åt. Vi har under vår utbildning och praktik sett att man i förskolan har leken som grund för barnens utveckling. I skolan har vi däremot sett att leken är av underordnad betydelse, samt att den ofta är förvisad till särskilda tider. Detta har gjort att vi velat fördjupa oss i leken och dess betydelse med fokus på skolan. Vi har valt att utgå från vad verksamma pedagoger har för syn på lek i skolan. Syftet med vår uppsats blev således att undersöka pedagogers förhållningssätt till lek.

När vi utformade våra enkätfrågor hoppades vi få utförliga svar. Detta visade sig inte bli fallet. Tyvärr svarade de flesta ganska kortfattat om än tydligt. Detta medför att vi, vid mer tid, gärna hade genomfört intervjuer för att fördjupa vår förståelse kring pedagogernas tankar. Trots relativt kortfattade svar har vi ändå kunnat se vissa mönster. Även om vi inte kan dra några generella slutsatser om detta tycker vi oss fått en bild av hur verksamheten kan se ut i skolan.

Vår första frågeställning besvaras genom att pedagogerna delger oss att de anser att leken är mycket viktig. Pedagogerna menar att leken är viktig för att den kan utveckla så många förmågor hos eleverna. Genom våra litteraturstudier har vi fått större insikt i vad leken kan bidra med. Vi tycker alltså, liksom pedagogerna i vår undersökning, att leken är av stor betydelse för ett barns utveckling.

I vår andra frågeställning vill vi undersöka om man använder leken för att stödja elevens utveckling. På detta fick vi svar som visar att man vid vissa tillfällen använder leken men det är inget som genomsyrar hela verksamheten. Vi tycker detta är synd eftersom vi skulle vilja se ett arbetssätt i skolan där leken integreras i all undervisning. Ett sätt att integrera skulle kunna vara att arbeta tematiskt, för på så vis få möjlighet att använda flera sinnen.

Används leken som verktyg i den dagliga undervisningen i skolan, när och hur sker detta i så fall, undrar vi i vår sista frågeställning. Svaren visar att pedagogerna använder sig av leken på ett sätt som inte tyder på att den integreras i den dagliga undervisningen. Däremot använder man lekar för att träna vissa specifika kunskaper i vissa ämnen. Svaren visar tydligt att lek används för att orka med och bryta den ordinarie undervisningen. Vi tror att man alltid har använt leken som avbrott istället för en metod i sig. Vi anser att avbrottet inte behöver ske om man använder leken integrerad i sin undervisning. Återigen ser vi det tematiska arbetssättet som en självklar metod i undervisningen.

Redan innan den här uppsatsen visste vi att leken är viktig. Genom detta har vi fördjupat våra kunskaper och också förstått att vuxendeltagande i barns lek är av stor betydelse även då barnen börjar i skolan. Vi upplever det som att pedagogerna i skolan, kanske på grund av läroplanens utformning, inte ser vilken kapacitet som finns i leken. Detta har vi en förhoppning att ändra på. När vi som verksamma pedagoger möter våra elever i skolan hoppas vi kunna ta till vara på det positiva som leken kan bidra med om man väljer att integrera den i undervisningen, något som känns som ett självklart val för oss.

Referenslista

Litteratur

- Bråten, Ivar m.fl. (1998) *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejlertsson, Göran (2005) *Enkäten i praktiken – en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Folkman, Marie- Louise (2000) *Utagerande och inåtvända barn*. Stockholm: Runa Förlag.
- Folkman, Marie- Louise & Svedin, Eva (2003) *Barn som inte leker*. Stockholm: Runa Förlag.
- Hangård Rasmussen, Torben (1988) *Leken det stora äventyret*. Stockholm: Liber AB.
- Hägglund, Kent (1989) *Lekteorier*. Solna: Esselte studium.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olof (2001) *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Johansson, Eva & Pramling – Samuelsson, Ingrid (2006) *Lek och läroplan*. Göteborgs universitet: Acta Universitatis Gotheburgensis.
- Knutsdotter- Olofsson, Birgitta (2001) *Lek för livet*. Stockholm: HLS Förlag.
- Knutsdotter- Olofsson, Birgitta (2003) *I lekens värld*. Stockholm: Liber AB.
- Leontiev, Aleksej (1986) *Verksamhet, medvetande, personlighet*. Moskva: Progress.
- Lillemyr, Ole Fredrik (2002) *Lek – upplevelse – lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Lindqvist, Gunilla (1990) *Lekens estetik – en pedagogisk undersökning*. Högskolan i Karlstad.
- Lindqvist, Gunilla (1996) *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla (1997) *Små barns lek: Vuxnas gestaltning och barns meningsskapande*. Högskolan i Karlstad.
- Lindqvist, Gunilla (2002) *Lek i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling-Samuelsson, Ingrid & Asplund-Carlsson, Maj (2003) *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.
- Stern, Daniel N. (2003) *Spädbarnets interpersonella värld*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.

Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2000) *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Prisma.

Vygotskij, Lev (1995) *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Vygotskij, Lev (2001) *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos

Winnicott, D W (2003) *Lek och verklighet*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.

Digitala referenser

Skolverket (2006) Lpo 94, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. www.skolverket.se Nedladdad 2007-12-17

Referenslitteratur

Svenska språknämnden *Svenska Skrivregler*. (2002) Stockholm: Liber.

Bilaga 1

Göteborg den 15 november 2007

Hej, Vi är två lärarstudenter som just nu skriver vår C-uppsats.

Syftet med vår uppsats är att undersöka pedagogers syn på lekens betydelse i skolans tidigare åldrar.

Som en del i uppsatsen ska vi göra en enkät. Genom denna enkät vill vi försöka ta reda på hur det ser ut i skolans verksamhet. Vi skulle vara mycket tacksamma om du tog dig tid att svara på våra frågor utifrån din erfarenhet från skolan. Era svar behandlas konfidentiellt.

Vi ser gärna att svaren är hos kontaktpersonen innan fredagen den 23 november.

Om du undrar något kontakta oss på nedanstående nummer eller adresser.

Tack på förhand!

Cajsa Roslund

Anita Sundell

Bilaga 2

ENKÄT

Bakgrund

Lärare Förskollärare Fritidspedagog Annat _____

Verksam i yrket: _____ år

Undervisar i

År 1

År 2

År 3

Här nedan följer några frågor kring lek och dess betydelse i skolan. När du svarar utveckla gärna svaren så mycket som möjligt genom att exempelvis tänka; När, var, hur och varför/varför inte. Skriv dina svar på medföljande blad.

OBS! Glöm ej att numrera dina svar.

1. Hur definierar du lek?
2. Anser du att eleverna kan lära genom lek? Utveckla gärna!
3. Använder du dig medvetet av lek som redskap för lärande i din undervisning?
4. När leker dina elever?
5. Deltar alla elever i leken?
6. Deltar du i leken?
7. Är vuxendeltagande viktigt i elevernas lek?
8. Anser du som pedagog att leken är viktig?
9. Knyter du några teorier till dina svar?

Tack för din medverkan!